

IZ ČASOV NAŠE MODERNE

Po Župančičevih pismih Ivanu Prijatelju iz 1907—1910

Alfonz Gspan

Pobuda, da predložimo javnosti nekaj pisem pesnika Otona Župančiča, katerih večina je bila do letos neznana,* je prišla iz uredništva *Sodobnosti*. Ne da bi hoteli prehitovati njihovo objavo, saj je v načrtu, da izidejo z vsemi, kar jih poznamo in se jih bo dotlej morebiti še našlo, v zadnjem zvezku Župančičevega Zbranega dela, se zdi vendarle umestno spet pogledati nazaj, v čase naše moderne.

Razlog, da se omejujemo tu na leta 1907 do 1910, je — kakor rečeno — nekaj v tem, da gre za doslej nedostopna pisma, nekaj pa da so bile zunanje življenjske okoliščine Otona Župančiča takšne, da je moralo priti do vsebinsko tako bogate korespondence. Pesnik je namreč od jeseni 1907 do zime 1910 s polletno in nekaj krajšimi prekinitvami živel pod pritiskom razmer na Württemberškem, Vorarlberškem in Bavarskem ter ni imel neposrednega stika z vrstniki. Tako so nastala ta pisma v samotni, iz žive potrebe po duhovni komunikaciji posebno z dr. Ivanom Prijateljem, takrat bibliotekarjem dunajske dvorne knjižnice. Znanca še iz srednješolskih let sta se na Dunaju kot člana iste literarne generacije prav v tem času še posebno zbližala ne le zaradi Prijateljevega kritičnega in literarnozgodovinskega dela, marveč tudi zaradi nujne potrebe, da poseže Prijatelj v zunanji potek Župančičevega življenja. Prijatelj, Cankarjev, Kraigherjev, Nahtigalov, Smrekarjev, Šantlov, Gasparijev in toliko drugih sobesednik po dunajskih kavarnah, dijaških stanovanjih in gostilnah je z odhodom na Nemško potreboval čimtesnejši duhovni stik s slovensko inteligenco in imel mnogo drugih potreb, ki jim je mogel zadostiti le nesebičen, zanesljiv tovariš. Razen tega je takrat prav Prijatelj kazal toliko razumevanja za pesnikov razvoj, da je bilo čisto naravno, da se je Župančič najrajši in najbolj odkrito obračal pismeno nanj. Sicer pa je bil Župan-

* Med literarno zapuščino, ki jo je dobila 1946 Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, je 33 Župančičevih dopisov Ivanu Prijatelju, in sicer od teh 6, ki nas tu zanimajo. Letos jih je k tem prišlo še 14 in so vsi razen prvega in zadnjega iz tega časa, poleg tega pa še 2 dopisa Malči Prijateljevi.

Besede, ki so v pismih podčrtane, so tu natisnjene s kurzivo.

Za komentiranje Župančičevih pisem sem uporabljal še druge korespondence iz NUK in iz Župančičeve zapuščine. Slednje mi je dala ljubeznivo na voljo tov. Ani Župančič in mi kakor Milena Sušnik, Olga Kuster, dr. Rud. Molè in dr. D. Majaron rada postregla z informacijami. Za vse in vsem lepa hvala!

čič tudi izreden mojster v pisanju pisem: še bolj ko v nevezanem ustnem se je v pismenem občevanju odlikoval po barvitim, plastičnem, domiselnem in bleščečem izražanju. Zato zaslužijo naša pisma tako zaradi njihove bogate vsebine kakor zaradi izraza čimprejšnjo objavo.

Kakor lahko povzamemo iz tu priobčenih pisem, je bila poglavitna vsebina Župančičevega življenja v letih 1907 do 1910 boj za mesto v naši takratni literaturi — ta boj je bil po Čaši *opojnosti* in *Samogovorih* vsaj v poeziji že zmagovito dobojevan — in boj za obstanek, za golo eksistenco. Sedem let je Župančiču že minilo od absolutorija na filozofski fakulteti dunajske univerze, a gmotne osnove za urejeno življenje ni imel še nobene. Ohranjena spričevala sicer kažejo, da je od časa do časa med rednim univerzitetnim študijem v letih 1896—1900 opravil kak kolokvijski izpit, vendar to bolj zato, da je dobival Knaf-ljevo ustanovo. Zadrega je postajala hujša in hujša. Oče, skromen trgovček na Šempetrski cesti v Ljubljani, kamor se je bil preselil iz Dragatuša, ko ga je tast potegnil v finančni polom, nikakor ni mogel redno vzdrževati sina na dragem Dunaju. Temu niso zadoščali honorarji od tlake s peresom, ne predujmi na še nenapisana dela, ne pri-ložnostne podporice in tudi posojila niso bila zanj rešitev iz stalnih gmotnih kriz, ki jih je povzročalo neurejeno, bohemsko dunajsko živ-ljenje. Treba se je bilo vendarle že odločiti in nekako formalno zaklju-čiti študentovanje, da se bo kje odprla možnost za ustrezno stalno zaposlitev. Obupana materina pisma, naj se sin vendar že potru-di in opravi državni usposobljenostni izpit za poučevanje na srednjih šolah, so trdo trkala na pesnikovo vest. Kako hudo je moralo biti staršem, ko so poslušali strupene jezike, da je njih sin faliran študent in da vleče za nos mlado učiteljico Berto, kaže materina odločitev, da se v svojem in v očetovem imenu za sinovim hrbtom obrne za pomoč prav na dr. Ivana Prijatelja, takrat narejenega človeka. Dne 20. febru-arja 1906 mu piše tole:

Ljubljana 20/2 06

Velecenjeni g. Dr. Prijatelj!

Oprostite da se drznem Vas nadlegovati. Zahvaljujem se Vam da ste se za Otona tako potrudili in mu oskrbeli da je mogel na Dunaj, ker bi bil še zdaj v Ljubljani da niste Vi tako ljubeznivo oskrbeli in mu uravnali pot hvala Vam od nas obeh in Vas še nadalje prosim da bi mu stali na strani in ga bodrili in svetovali da se ja naj potru-di in se ne boji da bo bolje šlo mu pri skušnji kod misli naredite mu srce da ne bo omahoval ne vem zakaj da je tako malo srčen in je že zadnji čas da se postavi na noge da ne bode zmiraj z tem pisarenjem hlapčeval in da ga ne bojo drugi v prah teptali ker zdaj

so že začeli po njem hoditi — Velecenjeni gospod jast vem da bode te Vi dosegli pri njem in da bo enkrat uvidel da mora se na svoje noge postaviti

V upanju da ne bode te žaljeni s tem listom Vas prav srčno pozdravljamo oba Vam poznata in hvaležna

Zupančič Ana — Franjo

Miklošičeva cesta 56

Tako je bil torej pesnik v teh letih razpet med pomanjkanje, nepotešno potrebo po literarnem ustvarjanju, zanimanje za vse, kar se je okrog njega dogajalo, in zavest dolžnosti, da z zaključnim izpitom vendar že opraviči pred seboj, družino, prijatelji in družbo svoje dolgotrajno življenje na Dunaju.

In kako je pravzaprav bilo z Župančičevimi študijami?

Nekaj mesecev po absolutoriju je zaprosil (20. novembra 1900) za temata za domačo nalogo iz obeh svojih glavnih predmetov — zgodovine in zemljepisa. Med devetmesečnim služenjem vojaškega roka v Eggenbergu pri Gradcu (1901/1902) seveda z izpitnimi pripravami ni moglo biti nič. Februarja 1903 je nastopil kot suplent brez izpita službo na ljubljanski klasični gimnaziji in jo opravljal le en semester. Nato preiščal, ali ne bi predsedal na slavistiko (1904). V naslednjih letih bede je bilo nekaj sonca, ko je za več mesecev odpotoval prek Münchna s prijateljem Fr. Kustrom v Pariz (1905). Ko se poteguje za plačano tajniško mesto pri Slovenski Matici (21. novembra 1906) in kmalu izve, da mu to ni bilo podeljeno, začne spet misliti na izpit. Sredi decembra 1906 se prijavi pri prof. Redlichu in dobi naslednjega februarja za domačo nalogo iz zgodovine temo Cesar Maksimiljan I. (Oznaka njegove osebnosti in vladanja), iz zemljepisa pa pri prof. Oberhummerju Razvoj nauka o vulkanizmu od A. v. Humboldta dalje. Vendar se zdi, da mu še ni šlo zares. Preveč se je gnetlo v njem literarnih načrtov in pesnik jim je moral posvetiti ves svoj najboljši čas. Ko pritisne sila najhujše, mu ponudi prijatelj Viktor Sušnik (1875—1920), kandidat prava in vzgojitelj v grofovski družini Waldburg v Kissleggu, svoje mesto za tistih nekaj mesecev, ko pojde sam delat na Dunaj 2. državni izpit. Šlo je za mentorstvo mlademu Manfredu grofu Attems-Petzenstein (1892—1915), rojenemu v Podgori pri Gorici graščaku Sigismundu. Ko je 9-letni Manfred izgubil mater (1901), sta se zanj zavzeli babica kneginja Leslie-Waldburg in teta Franciska grofica Waldburg ter ga vzeli k sebi v Kisslegg. Verjetno je Sušnik prek Prijatelja pregovoril Župančiča, da se je res septembra 1907 odpravil na Württemberško in ostal tam do decembra. Za časa tega bivanja v Kissleggu so gojenec in njegovi svojci Župančiča vzljubili. Zato je bilo Sušniku tem lažje priporočiti pesnika, naj ga na-

slednje leto spet zaposlijo z ureditvijo knjižnice na gradu Syrgenstein. Menda se ni nič kaj rad trgjal iz dunajske družbe, posebno ko ga je Prijatelj vzel v svojo družino, da bi mu omogočil pripravljanje na izpit, ki se je bil spet zanj prijavil (26. februarja 1908). Videti je, kakor da je Župančič to pot zbral toliko volje, da se je resno oprijel študija, saj je v tega pol leta napisal domači nalogi iz obeh predmetov. Vendar se mu je življenje prav zdaj nenavadno zaplelo. Hude težave mu je povzročil založnik Schwentner s tem, da mu je energično zaprl ves kredit, dokler ne izide pri njem nova zbirka *Samogovori*. Schwentner prihaja na dan s strašnimi številkami izplačanih predujmov; vmešajo se prijatelji Vladimir Levstik, Prijatelj in Lajovic, pesnik pošlje svoj Schwentnerju že prodani rokopis v objavo konkurenčni založbi Kleinmayr & Bamberg. Slednji se da pregovoriti Prijatelju in delo sprejme, a Župančič mora vrniti Schwentnerju čez tisoč kron dolga. Ves ta čas pa pritiska Sušnik z vabljivimi ponudbami, naj prevzame za njim spet Manfreda, ker namerava sam k zadnji juridični skušnji in se posvetiti advokaturi. Rešitev je bila res le ena: vnovič zaprositi po Sušnikovem nasvetu za mesto vzgojitelja pri aristokratih Waldburgih, saj bo tam oskrbljen z vsem, imel bo 120 kron mesečne plače — učiteljska je takrat znašala npr. le 66 kron 66 vinarjev — zraven pa vsaj poldrugo leto mir za pripravo na izpite. Sredi septembra 1908 se je pesnik res izselil iz Prijateljevega stanovanja in se prek Ljubljane odpravil v Bregenz, kjer so Waldburgovi uredili Manfredu razkošen dom, da je redno obiskoval 7. razred tamkajšnje gimnazije. V Ljubljani je bil Oton priča znamenitim protinemškim demonstracijam, kar je štel »med najsrečnejša naključja svojega življenja«. V tem času je prejel od ministrstva za bogočastje in uk umetniško podporo, da je nanjo lahko vzel večje posojilo in se opremil za na pot, po prihodu v Bregenz pa še obvestilo, da sta mu domači nalogi sprejeti in pozitivno ocenjeni (14. oktobra 1908). V novih razmerah je sicer obolel za zlatenico, ki pa jo je po dobrem mesecu prebolel, da je lahko tudi mirno začel s študijem. Ko je šel naslednji semester h koncu, se je odpravil delat na Dunaj izpit iz geografije in ga 11. junija 1909 dobro prestal. Po vrnitvi v Bregenz se je obnovilo brezskrbno življenje. Očitno se s študijem zgodovine ni pretegoval, tako da se naslednjega junija še ni upal pred zeleno mizo. Tedaj pa je Manfred tik pred maturo neozdravljivo obolel: dobil je nekakšno zastrupitev menda na tuberkulozni podlagi, združeno s popuščanjem živcev, da na nadaljevanje šolanja ni bilo več misliti. Vendar pesnika Waldburgi niso odpustili, pač pa je šel pod enakimi pogoji šele zdaj urejat v grad Syrgenstein družinsko knjižnico. Bližal se je oktobrski izpitni rok, pesnik je bil nujno poklican v Kisslegg delat družbo bolnemu Manfredu in zgodilo se mu

je zdaj, da mu je rok zapadel, hkrati pa je zastarela tudi domača naloga iz zgodovine. Konec 1910 se je za zmerom poslovil od Waldburgov in jo prek Dunaja mahnil v domovino. Tu je avgusta 1911 postal dramaturg Dramatičnega društva, nato zasedel z Aškerčevo smrtjo izpraznjeno mesto ljubljanskega mestnega arhivarja in ves ta čas celil stare finančne rane, ki so mu jih prizadejala posojila pri več posojilnicah in še kje. Šele ko je bil kot dramaturg Narodnega gledališča preveden v državno službo in mu je šlo za doseg ustrezne kvalifikacije, je na filozofski fakulteti ljubljanske univerze opravil do konca diplomski izpit (31. oktobra 1924).

Takšen je bil na hitro vzeto zunanji potek Župančičevega boja za redno namestitev in vsakdanji kruh. Pričujoča pisma pa nam odkrivajo neprimerno več. V njih se kažejo njegovi živi odzivi na vse tedaj količkaj pomembne dogodke v literaturi, umetnosti, znanosti, politiki in sploh v javnem življenju. Odtrgan zaradi dolgega bivanja v tujini od stalne dunajske družbe in od doma je imel veliko priložnosti globlje premišljati ter presoјati lastno delo in nedelo, dogajanja in ljudi ter tako zavestno dajati literarnemu zgodovinarju dragoceno gradivo. V zvezi z njegovimi literarnimi snovanji je tu govor o *Jerali*, o zbirkah *Čez plan* in *Samogovori*, o nameri v bližnji bodočnosti izdati knjigo polemičnih pesmi in epigramov itd. Mnogo nam ta pisma pripovedujejo o njegovem načinu ustvarjanja, o njegovih pogledih na umetnost, svet, politiko in ljudi, med temi največ o Aškercu in Cankarju. V zvezi s slednjim bo bravec morda kdaj osupnil nad sodbami o njegovih delih, laže pa si bo ustvaril podobo o človeških odnosih med obema tekmece. Ali govori iz včasih trdih besed res goli strah pred konkurenco, ali pa ne izvirajo morebiti nesoglasja iz njunih popolnoma antipodnih psihofizičnih konstitucij? Mislim, da je prav v teh pismih skrit ključ za pravilen odgovor na ti na prvi pogled nekoliko mučni vprašanji. Treba se je samo zamisliti nad tu zapisanim Župančičevim stavkom *dobro polje je jedro življenja in vse umetnosti* in primerjati, kako sta se npr. obe vodilni osebnosti naše moderne odzvali na 20. september (gl. Cankarjevo pismo Štefki Löfflerjevi, Naša sodobnost 1936, 515—517), pa nam bo jasno, da sta obe težili v bistvu za istim svetlim ciljem, le da po različnih potih.

1

(5. novembra 1907.) — Nedatirana razglednica: Kisslegg. Fürstl. v. Wolfegg-sches Schloss. — Naslov: Bl. g. / dr. Ivan Prijatelj, / k. k. Hofbibliotheks-Beamter / Wien / XVII. Währingerstr. 148. — Poštni žig: Kisslegg 3. Nov. 07. Ena znamka odtrgana. — NUK, Ms 895, ovoj 865, št. 11.

Čujem, da si bolan in na Kranjskem. Kako je torej pravzaprav? In kako sploh Ti in vse Tvoje? Meni se godi tukaj kakor kralju v Chantilly; če si bil tam, potem veš. Upam, da je tudi pri Tebi vse v redu, če je bilo sploh kaj narobe.

Pozdravlja Te Tvoj

Oton Zupančič.

Naslov: Schloss Kisslegg, Württemberg.

da si bolan Prijatelj je bolehal za revmatizmom tudi še naslednji leti. — *in vse Tvoje* Prijateljeva soproga Amalija roj. Goli (roj. 1880 v Idriji, por. 1905, u. 1956) in hči Maila (roj. 1907). — *Chantilly* krasen francoski srednjeveški, nekoč kraljevski grad. Prijatelj je bil 1905 na študijskem potovanju v Parizu.

2

(Po 21. novembru 1907.) — Nedatirana razglednica: Alpenpanorama von Kisslegg gesehen. — Naslov: Bl. g. / dr. Ivan Prijatelj, / Hofbibliothek / Wien I. — Brez znamke in poštnega žiga. — NUK, Ms 895, ovoj 865, št. 12.

»Sanj hočem od tebe, Jerala!«

— — — In Jerala izmišlja si sen!

Reci, ali me ni res duh obsenčil. — Filistri nam pripravljajo galerijo! Zopet kaj sprožiti, bi ne škodilo, bi rekel Glaser. — Čul sem glasove o »neodvisni kritiški reviji«.??? Kje, kdo in kaj? V skrivnostne tančice je zavita novica. Sicer se pa skoro vidimo. Pozdrav!

Tvoj Oton

»Sanj hočem« dva verza (192—193), zapisana v eni starejših redakcij I. poglavja *Jerale*. Pesnik hoče pač s tem reči, da se mu v Kissleggu godi, kakor bi živel v sanjah, hkrati pa da dela na svoji pesnitvi. — *galerijo* ob razstavi naših likovnih umetnikov, ki je bila tačas v Trstu, se je sprožilo vprašanje ustanovitve umetniške galerije v Lj. V tem smislu piše A. H. O. v decembrski številki LZ 1907, 763. — *Glaser* dr. Karel, literarni zgodovinar in urednik naših ljudskih pesmi (1845—1913). — o *neodvisni kritiški reviji* novico povzema Zupančič po pismu Vladimira Levstika, pisanem mu dne 21. novembra tl. Kasneje (13. aprila 1908) mu Levstik o tem poroča izčrpneje: revijo naj bi izdajal ljubljanski tiskar in knjigotržec O. Bamberg, urednik pa naj bi bil Prijatelj.

3

(6. januarja 1908.) — Dopisnica. Naslov: Gospod / dr. Ivan Prijatelj / Hofbibliothek / Josephsplatz. Absender: Oton Zupančič VIII. Ledererg. 26. — Poštni žig: Wien 6. I. 08. — NUK, Ms 895, ovoj 865, št. 15.

Dragi!

Prosim Te, bodi tako prijazen in preskrbi mi poleg drugega tudi češki *Sladekov* prevod Shakespeara — upam da ga imate — in sicer ali

zvezek, kjer je »Sen kresne noči«, ali pa kar vse, ker prvega najbrže ne boš mogel dognati. Jutri okoli ene prideva s Kustrom. Zahvaljujoč Te že vnaprej ostajam

Tvoj Oton

Na Dunaju 6./1. 1908.

P. S. In sploh — kar moreš najti pripomočkov v kateremkoli evropskem jeziku, z vsem mi ustrežeš in velike bodo Tvoje zasluge itd.

Sladekov prevod Jos. Vacl. Sladek, češki pesnik, pripovednik in prevajavec (1845—1912); njegovi prevodi Shakespeara so izhajali med 1894 in 1904 pri češki akademiji. Zupančič je tačas prevajal *Sen kresne noči* za Slovensko Matico, prevod pa je izšel šele 1920 pri Tiskovni zadrugi. Med pismi Prijatelju je ohranjen odlomek tega prevoda (1. in 2. prizor I. dejanja). — *Kuster Franc* (1880—1928) je študiral na Dunaju matematiko in fiziko, bil domači vzgojitelj pri knezih Windischgrätzih, takrat pa uradnik za statistiko v trgovinskem ministrstvu.

4

(11. septembra 1908.) — Pismo na dveh straneh (21 × 34,6 cm). — Kuverta ni ohranjena. — NUK. Ms 1137, št. 2.

Dragi Jovane!

Ne vem ali se še vidimo na Dunaju ali ne. Zato mi dovoli, da Ti izrečem še enkrat, Tebi in gospe Malči, najsrčnejšo zahvalo za veliko prijaznost, ki si mi jo izkazal in mi tako pripomogel, da sem vrgel z ram to težko breme domačih nalog, pod katerim sem tako dolgo stokal. In oprostita mi oba vse neprilike, ki sem Vam jih prizadejal s svojo nadležnostjo, nerodnostjo in s svojim značajem — saj je tako vse minilo. In mislimo rajši na lepe čase, ki smo jih preživeli skupaj.

Drugi teden dobim menda dekret od ministrstva in potem bo treba vzeti nanj kje kako posojilo, da se opremim za Bregenz k Manfredu. Še prej bi rad pogledal v Ljubljano, če se bo dalo. K Manfredu pojdem okoli dvajsetega. Veselim se. Dela bo malo, prilika vsa ugodna za študij in mirno in redno življenje. Primožiču sem razložil vse; dajali mi bodo vkljub temu mesečne podpore po 30—40 gl., ki jih bi vlekel Ti, ako Ti ne bo preneprilčno; tako sva sklenila s Primožičem; in prosim Te v njegovem imenu, potrudi se k njemu, da se dogovorita. Stekal se bo ta denar seveda v vračilo; kajti tak kakoršen sem, še za tukaj nisem (čevlji moji imajo stigmo kakor sv. Frančiška noge!); knjige so mi vse pri Ničemurniču, zlato, drago kamenje in sploh vse posvetno blago pri Beliču, edino svoje rojstvo in njega nasledke prenašam po globusu; če bo v kuhinji kaj manj sladkorja v škatli, premisli, da sem še vedno

prepričan, da je cukar zelo redilen in v veliki meri sposoben ohraniti človeški ustroj v dobrem stanju; drugi inventar ostavim tako, kakor sem ga prejel, kvečjemu spopolnjen s par škorpionji, ki so se zaredili tačas v stanovanju. Upam, da vkljub temu ne bo prehudo. Egipčanske nadloge so bile vse kaj drugega. Baba, ki hodi po smeti, mi je dala dobro idejo. Vidi ta moj nered, pa me praša, ali se selim. »Kako pa, selim se, pa še kako!« Isti dan sem postavil potni kovčeg odprt v pred-sobo — s široko odprtimi ustni govori zame... Tako moje stvari.

In Vi? Kako je bilo pri devinskih ribičih? Hvala lepa za prelepe razglednice. Gospa, lepo ste me pičili radi kopalne obleke. Pa ni prav tako res. Mislili so namreč, da sem odpotoval, zato me je čakalo več stvari pri hišniku, po dolgem času me vidi hišnica in se začudi, da sem še tukaj. Tudi korektura pesmi se je zakesnila na ta način. Sedaj bi morale biti sicer že dotiskane, a nič ni še glasu o njih. Slaba zbirka bo in slab naslov — veseli me, da bom daleč iz domovine, ko bo lezla na dan. Vam je bilo vreme prijazno? Čital sem o velikih viharjih okrog Trsta, tudi tukaj so bili hudi nalivi, zadnje čase je bilo že vse jesensko — zrak, oblaki (zajček je že deteljico razstiljal), sedaj je malo toplejše. Je Majla z Vami? Ali že ve, zakaj so noge na svetu? Čeblja najbrž že z veliko umetnostjo ino modrostjo.

Kedaj se vrnete? Petnajstega? Potem se mogoče še vidimo. Na zeleno polje Te zovem na junački mejdan. Ves ta čas sem se skušal samo enkrat s Šantljem in — z Jugom. Jug je gospod, ima službo pri delavski statistiki trgovinskega ministerstva in se bo privadil počasi jesti. Cankarja ni še, Rajko ne da glasu od sebe, Slavica — kafra, samo tarok je še ostal za zvečer. Od šestih pa do popoldan pa študiram iz knjig centralne knjižnice z neverjetno trudoljubivostjo. To pa že diši po lastni hvali, zato: Hvala, oprostite, pozdrav.

Vaš

Oton

Mislim, da je 11. tega meseca 1908.

Tvoj Trubar je izšel pri Schw. Si govoril, kaj je z njim? Kaj in kako?

Pismo je napisano na Dunaju tik pred Župančičevim odhodom v Bregenz, in sicer v italijanski letoviščarski kraj Lignano, kjer je preživel Prijatelj z družino počitnice. — *dekret od ministerstva* Župančič je zaprosil in prejel umetniško podporo ministrstva za bogočastje in uk. — *Primožiču* prof. dr. Antonu, šolskemu nadzorniku in koncipistu pri tem ministrstvu, predsedniku Podpornega društva za slovenske visokošolce na Dunaju. — *pri Ničemurniču in pri Beliču* v dunajskih zastavljalnica. — *Korektura pesmi* zbirke *Samogovori*. — *Na zeleno polje* najbrž h kavarniški biljardni mizi: pesnik je bil tudi strasten tarokist. — *s Šantljem in Jugom* slikarjem Sašo (1883—1945) in praktikantom

trgovinskega ministrstva Andrejem. — *Rajko* dr. Nahtigal, tačas profesor za ruščino na Zavodu za vzhodne jezike, docent na Orientalni akademiji in lektor na dunajski univerzi (1877—1958). — *Slavica* Nahtigalova žena, hči pisatelja dr. Hinka Dolenca. — *Mislim, da je 11. dan tega meseca 1908* ta pomanjkljivi datum dopolnjujejo pisma Viktorja Sušnika Župančiču. — *Tvoj Trubar* Prijatelj literarnozgodovinski esej *O kulturnem pomenu slovenske reformacije* je izšel z letnico 1908 pri ljubljanskem založniku in knjigarnarju Lavoslavu Schwentnerju. V naslednjih besedah se izraža pesnikova zaskrbljenost, ker se je sprl s Schwentnerjem zaradi zbirke *Samogovori* in bi mu moral vrniti še neodsluženi honorar v znesku 1146 kron. Več o tem gl. Župančičevo Zbrano delo II, 285—291.

5

(29. septembra 1908.) — Pismo na 8 straneh (13,5 × 17,3 cm). Kuverta ni ohranjena. — NUK, Ms 1137, št. 3.

Dragi Ivan!

Po burnih ljubljanskih dneh in nočeh sem se srečno zasidral v Bregenzu in upam, da pojdejo sedaj moje stvari glajše nego doslej. S fantom, kakor vidim, res ne bo dosti posla, latinec je zelo dober in vnet za Ciceronske fraze, Demostenu je hud nasprotnik, pa po novem je grščina tako pastorka, v matematiki pa so enačbe zelo lahke, drugo pa dela tako vse sam. Tako da je moje glavno opravilo pravzaprav hoditi z njim na izprehode. Stanovanje je zelo prijetnega značaja, imamo prvo nadstropje hiše sredi vrta, lahko bi rekel vile; eno moje okno gleda na solnčni zapad, drugo na jezero; ko ugasne zarja nad gorami, stopim k drugemu in gledam luči obrežnih mest, ki se razpuščajo in družijo onkraj vode. (To pravim samo tako radi lepšega.) Megle je precej, Bregenz se lahko kosa z Ljubljano, pa kaj to nam, smo vse kaj drugega vajeni za zajtrek, bolj redkega nego je meglà — meglica 'z jezera.

Tako to. Glavna stvar pa je, da sem bil v Ljubljani. Lepe dneve sem preživel zdolaj: svoje ljudi sem videl in Berto in lepo smo se oklenili drug drugega — bil sem se že čisto odtujil svoji familiji, tega je bila kriva moja slaba vest. Mimogrede sem videl tudi Ljubljančane — pri Kristanici (Kristan je bil v Dalmaciji) sem bil na kosilu, samo da ji storim hitro voljo, da me pusti potem pri miru. Mogoče bi mi bila kaj bolj ugajala, da je ne bi obsenčeval na Dunaju Cankar s tako glorijsko — ne vem, ali sem jaz slep in zakrknjenega srca ali so drugi. Lajovic je fant od fare, dokler ne začne s svojimi definicijami in z razjašnjevanjem pojmov: k vsakemu golemu stavku zahteva konverzacijski leksikon komentarja. To je Žigonova šola in — sredi ljubljanskih karikatur se je pokarikaturil ta tako jasni duh sam. Levstik je

poln teorij in poln življenja, razklada svoje novele, študira štil in pripoveduje, kako se misli ustreliti, kadar pride njegova ura. Fure popiva, Rajko se krohoče itd. Vse se giblje in razvija in gomazi bogvekam — rad bi živel v Ljubljani: vse imaš pred očmi, kakor na dlani se suče življenje pred teboj in vendar si poleg vsega sam in svoj. Družbe, ki bi se je oklenil, menda ni, in tako je pravzaprav najboljše.

In: da sem prišel v Ljubljano baš v to burjo, in sem jo preživel ravno od konca do kraja vso, to štejem med najsrečnejša naključja svojega življenja. To so ti bili dnevi, ki jih od Ljubljančanov nebi bil pričakoval, od te nemarne in zanikerne mase. In čisto prav je, da je prišlo tako daleč, par hiš nesreča, to se zaceli, a krvno seme požene, tako je videti, kali. Pišejo listi o strahovladi barbarov in grozodejstvih nad Nemci in njihovim imetkom — saj sem videl tisto ponedeljsko snemanje tabel in napisov: tako mirna, temeljita revolucija ti je bila to in tako polna humorja — kakor da so ljudje pri svojem vsakdanjem opraviilu. Kar samo se ti je smejalo. Jaz z Berto in Lajovic s Tumovo smo patrolirali po Ljubljani in kjer je bilo ravno kaj praznega prostora v tej vseobči dobri volji, si še sam vteknil kak dovtip, ki si ga imel pri roki. A za vsem tem je globoko tlelo, niso visele zaman v tem lepem solncu črne zastave s streh, in ponedeljek bi bil drugače krvav, da se niso odmeknili belgijci v vojašnico. Sevčik je razprodal vse revolverje. Pa kaj to! Nemci ljubljanski si dajo lahko vsak mesec na lastne stroške pobiti okna in prebarvati napise; ampak — Krisper je dobil takoj prvi dan od 200 kmečkih odjemalcev dolžni denar in odpoved, pri Benediktu so računi poravnani. In to bo nekaj, ako se izvede bojkot dosledno, povsod, po Štajerskem. Bogami, jaz upam sedaj vse, ker sem videl vse — strele in kri in roke, ki so brodile po nji in robce, ki so se pomakali vanjo. Če ni palo te dni in te noči v naš rod nič trajnega, potem vzemi vrag mojo vero, pa tudi tak narod, ki se ne da niti s puško niti z bajonetom (in s kopitom v zadnjico! sem vse videl!) ničesar dopovedati. Iz dalje sodite gotovo vse mirneje in treznejše, a oko, ki je videlo, se ne da pregovoriti. In tako sem odšel to pot iz domovine z vse drugimi čuvstvi, nego sicer. Na Koroškem sem videl zadnje slovenske napise, slovenske besede pa nisem čul niti ene. —

Hotel sem poslati pobotnice, a treba povedati v njih tudi številko dekreta. Prosim Te torej bodi tako prijazen in pošlji mi ali številko na karti, ali pa kar dekret, da vstavim vse pravilno, potem Ti ga vrnem takoj s pobotnicami vred. Ne odlašaj, prosim, ker bo že tako pozno.

Z mojimi pesmimi in njih izlazenjem bo sedaj tudi križ Bambergu. Kaj je ukrenil, ne vem, ker nisem imel časa, oziroma prave volje stopiti k njemu. Mi je navsezadnje vseeno, kakšna bo njih usoda.

Kako Ti in sploh Vi? Upam, da si že okreval in skačeš, kakor obeta sveto pismo vsem hromcem in nadložnikom. Ljubljana bi Te bila spravila na noge, da si se lečil tam, kajti čudeži so se godili.

In še to mi dovoli: da Ti izrečem še enkrat najlepšo hvalo za veliko ljubeznivost, ki si mi jo izkazal in mi tako omogočil, končati naloge in priti nekam, kamor bi bil že izdavna moral priti: v saj napol urejene razmere. In — pa kaj bom govoril. Poznamo se dovolj, da ni treba besed.

Ozdravi sebe, pozdravi gospo Malči in Majlo in, če se Ti hoče, piši mi kaj!

Tvoj
Oton

Bregenz, 29/9. 1908.
Römestr. 30.

In pošlji mi številko ali dekret, kar Ti je ugodneje in Ti prizadene manj sitnosti. Živio!

in Berto Vajdičevo, učiteljico, Župančičevo takratno ljubezen, opevano kot Albertino ali Bredo (1881—1959). — *odtutil sem se svoji familiji* zaradi odlaganja izpitov. Tačas sta živela v Lj. le pesnikova mati Ana roj. Malič (1848—1935) in oče Fran (1848—1927) kot trgovčič, kasneje dacar, medtem ko se mu je mlajši brat Otokar (1881—1945) nekam izgubil po svetu. — *pri Kristanici* Adi, ženi pisatelja in politika Etbina; ko je bival to leto Cankar nekaj mesecev v Lj., je stanoval pri Kristanovih. — *Lajovic* skladatelj Anton (1878—1960); Župančič je z njim to leto posebno živo dopisoval, ker mu je Lajovic pomagal iz gmotnih težav. Več o tem gl. Župančičevo Zbrano delo II, 285—291. — *Žigonova šola* umetnostni zgodovinar dr. Avgust Žigon (1877—1941) je objavljaj študije iz prešernoslovja (1905: Lelj — moj kermar; 1907: Tretjinska arhitektonika v Prešernu) in skušal med drugim v njih dokazati, da je Prešeren zavestno gradil svoje pesmi po matematičnih načelih. Za to kasneje premagano teorijo se je zelo navduševal A. Lajovic (gl. pismo Župančiču z dne 20. decembra 1906 v pesnikovi zapuščini). — *Levstik* Vladimir, pesnik, pripovednik in prevajavec (1886—1957). — *Fure* pesnik Cvetko Golar (1879). — *Baš v to burjo* krvav spopad med Ljubljancani, ki so demonstrirali zoper surov napad Nemcev na zborovavce Ciril-Metodove družbe v Ptuj, in avstrijsko soldatesko dne 20. septembra 1908. — *belgijci* v Lj. nastanjeni avstrijski 27. pešadijski polk je med streljanjem na demonstrante ubil 24-letnega črkostavca Rudolfa Lundra in 15-letnega gimnazijca Ivana Adamiča ter ranil več drugih, med njimi tudi Župančičevega bratranca, 18-letnega sedmošolca Boža Borštnika. — *Tumovo* Anico, pozneje ženo A. Lajovica. — *Sepečik* Fran je bil puškar v Židovski ulici. — *Krisper in Benedikt* sta bili dve nemški trgovini na Mestnem trgu. — *križ Bambergu* po septembrskih dogodkih so Slovenci organizirali bojkot nemških podjetij, zato je pesnika skrbelo, kaj bo z njegovo novo zbirko *Samogovori*, ki jo je založil Bamberg.

(25. oktobra 1908.) — Nedatirana razglednica: Alpenfahrt. Gruss aus den Bergen. Souvenir des Montagnes. — Naslov: Gospod / dr. Ivan Prijatelj / Wien / XVIII. Währingerstr. 147. / III. 21. — NUK, Ms 1137, št. 5.

Dragi Ivane!

Prosim Te, poglej v kak katalog: ceno bi rad vedel Murkove »Gesch. d. ält. südsl. Lit.« in »Die osteur. Lit. u. d. slav. Sprachen«. In sporoči mi tudi naslov Mikkolovih! Lajovic mi piše, da je moja knjiga že izšla! Po slov. listju vse tiho! Sem radoveden, kak vzprejem. Ko dobim od Bamberga, pošljem Ti en izvod. Sicer vse dobro. Kako Ti ino Tvoji? Lepega zdravja vsem skupaj. Vaš Oton.

Schwentner namerava menda izdati album karikatur slovenskih slavnih mož, van Smerigerovih seveda. So baje imenitne. Cankarja menda ne bo več na Dunaj: srce se mu je zaplelo v Ljublj. Nad Meškom se misli maščevati z domovinsko dramo. »Marta« izide v kratkem in obligatni Aškerc ne izostane. Je pri Tebi kaj novega? S čim se baviš? Pišeš kaj za Srbe?

Pred to je poslal Župančič Prijatelju dne 30. sept. razglednico iz Lindaua ob Bodenskem jezeru s pozdravi. — Razpravi dr. Matija Murka, slavista, univ. prof. v Gradcu, (1861—1952), sta izšli 1908. — Mikkulovi družina finskega jezikoslovca Jos. Jul., od 1900 univ. prof. v Helsinkih, in njegove žene pisateljice Maile. — *moja knjiga* Samogovori je morala iziti torej že konec okt. in ne šele dva mesca pozneje. — *Po slov. listju* časopisu. — *album karikatur* o tej Schwentnerjevi nameri obvešča Cankar Župančiča nadrobneje v pismu z dne 23. dec. t. l. (gl. Cankarjeva pisma I, 381—382). — *van Smerigerovih* slikarja in karikaturista Hinka Smrekarja (1883—1941). Te karikature je razstavil Schwentner v svoji knjigarniški izložbi in so zbudile veliko zanimanje javnosti. — *Cankarja menda ne bo več na Dunaj* v resnici se je vrnil konec dec. t. l. in se šele nov. naslednjega za stalno preselil v Ljubljano. Zaljubil se je v Mici Kesslerjevo. — *Marta* Cankarjev nikoli dovršeni, 1906 obširno zasnovani roman v dveh knjigah: gl. Cankarjevi Zbrani spisi X, 177—288. — *Za Srbe* je Prijatelj napisal študijo *Istorija najnovije slovenačke književnosti* in jo začel objavljati v Letopisu Matice Srbske 1907; ni pa dokončana.

(Po 3. decembru 1908.) — Nedatirana razglednica: Bregenz a. Bodensee. Blick v. Gebhardsberg. — Naslov kakor št. 6. Znamka odlepljena, poštni žig nečitljiv. — NUK, Ms 1137, št. 6.

Dragi! — Če imaš »Piramide in Akropolo« — in če Ti ni nerodno, in če hočeš i. t. d. — zavij jih v papir in pošlji mi jih. Najbrže zbirka anekdot, a saj poznaš mojo strast za slovenske verze znanih ljudi.

V par dneh Ti vrnem knjigo nepoškodovano. — Oprosti mi, kar je zagrešil Juri Jager — a tudi take reči človeka vznemirjajo. Sicer pa — seveda mi niso natisnili vsega. Tako na primer verzov, ki imajo vsaj nekaj soli v sebi.

»Si, kar te je, Slovenka, mi povej?«
— Počakaj, naj klobuk si vzamem prej! —
»Da bom še bolj prepričan, draga deva,
pokaži se mi kot Adamu Eva!«

Sklep pa se je glasil takole:

*Premisli gospa: Kar glavo krasi ti,
to nosijo ptički navadno na r-epu!*

Kaj hočeš!

Za katerega Murka ceno si mi povedal? Prašal sem Te namreč za dva.

S pozdravom Tebi in gospe Malči

Tvoj Oton

Časovno se med to in prejšnjo uvršča razglednica Malči Prijateljevi z dne 27. okt. 1908, ki predstavlja Zeppelinovo zračno ladjo nad Bregenzom (NUK. Ms 1138, št. 1) in ima naslednje besedilo:

27./10. 1908.—

Sedim za mizo in premišljam razloček med raznimi paralaksami — brrrr — brrr — pravi; mislim, da v tovarni, pa pride kuharica: »Der Zeppelin, her hofmajster! Der Zeppelin!« Pogledam skozi okno — naravnost nad našo hišo brenči. Manfred priteče — »dol! dol!« Nekaj velikega ti zapolje po drobu — in hkrati misel, ki je šinila tudi Manfredu skozi možgane: »Če počí ravno nad hišo!« Stečemo ven: komaj sto metrov nad nami ti plava tako mirno in sigurno, da bi se počutil zgoraj bolj varnega nego pod njim... Če je res neokreten, je samo, kadar seda na tla, v zraku dela zelo eleganten vtis. Brenči pa, da bi zbudil vojsko kralja Matjaža.

Z lepim pozdravom

Vaš udani

Oton Z.

Bil sem bolan; sedaj imam še zlatenico, pa se že izgublja.

Piramide in Akropolo prav Akropolis in piramide. Aškerčeva deseta knjiga pesmi, izšla konec 1908 z letnico 1909. — *Juri Jager* je bil Župančičev psevdonim, ki ga je rabil najprej v Naših zapiskih 1906. Slovenski Narod z dne 3. dec. t. l. je v podlistku List iz zlate knjige ljubljanskega ženstva objavil pet podobnih Župančičevih epigramov: Zagovor poetov, V album; Tudi v album — če kaže; Nauk; Geslo.

Dragi Jovane!

Kako to, da naj ostane naše dopisovanje samo trden sklep! Jaz sem le mislil, da si že čil in zdrav kakor jaz in da se držiš naše stare navade, na pisma zakrknjeno molčati. Če pa hočeš — moj jezik Ti je na razpolago. Postal sem namreč tukaj strasten dopisovalec, in tudi Tebi bodo moje čenče najbrže nadležne; pa se revanširaj, kadar Ti izleze bolezen iz udov. Ampak zares: pravzaprav se mi ves čas, kar sem tukaj, še ni živo stožilo po družbi, dasi sem skoraj vedno sam: vendar pričakujem vsak dan nestrpno pošte in ni mi večjega veselja, nego če je zelo obilna. Ni čuda, s kom pa tukaj občujem? Manfred, kuharica, tistih par ljudi v hiši in natakarica v kavarni, to je vse. Ali kakor vidim sem sam precej dober zabavnik, kajti kakor rečeno, dolgega časa ne poznam. Sušnik mi je rekel, da je v Bregenzu poštni ravnatelj — pesnik Kuder. A kaj hočeš ž njim? Najbrže sploh ne ve, kdo in kaj sem, če pa ve, me ceni prejkone še nižje nego jaz njega. Kvečjemu, če bi vedel, da ima zanimivo biblioteko; a čitam sedaj kaj malo, zlasti leposlovje mi je deveta briga. Za oddih, takole med posameznimi poglavji geografije odprem Sven Hedina ali Nansena (vlomil sem v Sušnikovo kišto s knjigami, na veliko žalost kuharice Ane, ki jih je tako skrbno spravila vanjo) in s tema dvema možakarjema pohajam po Tibetu, skušam prodreti v Lhaso (prokleti Kamba Bombo!) in naskakujem severni tečaj; zlasti Nansen ti je družabnik, da mu ga ni para, mož, kar ga je. Hedin je že bolj malenkosten in koketen. Rad bi dobil še Amundsena v roke, kako je moževal z Eskimoti dve leti ali kaj. Veruj mi, da sta mi ta dva moža naravnala oko na marsikaj, česar mi prej ni videlo, pokazala mi dokaj novega v psihologiji ljudi in živali. (Za Jeralo rabim obojega!) In — kakšen polbog ti je človek, ki vzgoji psa, da je z njim heroj in mu pomaga širiti obzorje človeštva! In kakšen demon, ki zanaša tragedije v mirno življenje rodbin belih medvedov! Mogoče se mi smeješ, kakor si se mi smejal, ko sem študiral radioaktivnost in Le Bona; a jaz vidim, da me vse to bogati, desetkrat bolj nego literatura. Svetovni nazor, ki si ga nisem stesal sam s svojo cimbarako ali bradvo, kakor pravimo pri nas (čeprav sta to dve različni sikeri [!]) me ne zadovolji, če je še tako umetno sestavljen. Sem prevelik skeptik in mogoče tudi preokornega duha: za kar ni predpogojev v meni samem, to ne gre vame, pa da mi zabijaš z betoni modrost v glavo; za vsako seme moram prej sam zrahljati svoja tla.

Mislim pa, da se ne da rešiti do dna najmanjši problemček, ki se tiče človeka, življenja, naroda, človeštva, brez podlage naravoslovja (v najširšem pomenu), ker visi v zraku. Vsaj zame vem da to velja, in zato pijem že dolgo iz teh virov, kolikor morem. Drugi, komur ni predstavnost tako vezana na konkretnost, kakor meni, ali komur ni vest tako rahla, da bi zardel ob vsaki misli, ki bi bila fraza, hodi mogoče lahko drugačno pot. Saj veš: vsak po svoje Boga moli in — vsak norček ima svojo kapico.

Tako to, in drugo tako:

Za Jeralo prašaš. Nič ni sedaj z njim. Prvo je izpit. Če ne bom sedaj študiral, kedaj pa bom? Ko se mi godi — kaj bubreku v loju. Če začnem z Jeralo, sem najmanj vsaj za en mesec samo njegov — greh zoper življenje bi bil to. In drugič: za Jeralo se moram napiti dóma; nagledati se ljudi in krajev, osvežiti si jezik — sploh vame, vame vse, kar je našega, da bo moglo iz mene; hočem ga pisati z doma, ne domov. Sanja se mi včasih o njem — a nič, apage! Enoten najbrže ne bo nikoli več — preveč let leži med posameznimi poglavji, da bi pa še poglavja rezljaj! — Kako je z nalogami, ne vem še. Kuster je moj zaupnik za univerzne zadeve, a mi ni še ničesar sporočil. Z boleznijo sem izgubil mesec, a če bi mi naloge potrdili, mislim, da bi lahko šel v malin januarja meseca. No, če ne, nič ne de, junija nepreklicno oboje: bodo vsaj stroški manji. Kajti — denarja ni; vse razpošljem, kadar ga dobim. Do junija pa bo polna glava in mošnja. In potem — v Vinico pojdem smrek sadit na naš svet, in mislim, da se mi Jerala kar izlije. Kam potem v službo, vedi vrag. Z deklisko šolo namreč ni nič, imajo neko žensko, ki študira zgodovino v ta namen; če bi nastavili mene, morali bi nastaviti povrhu še štiri nadzorovalne dame po pravilih. Če bi imel izpit, boril bi se vkljub temu do noža za to mesto, tako pa moram molčati, vsaj do izpita. A najlepše bi bilo tam — vse bi bilo dobro na svetu in milome Bogu pristupačno.

Veseli me Tvoja beseda o Samogovorih. Prečital sem jih še enkrat — kakor je pregledal Bog v soboto svet — in prišel sem do približno istega rezultata kakor on. Nekatere stvari bi bile lahko izostale — pa kaj, med košem tržaških ena konjska — pošten želodec jo prebavi med tržaškimi. »Čez plan« sem preskočil — torej: Bog i sreča junačka! Kakor Pigmež: sve na čišće, sve na čišće! A odkrito povedano: čutim sam, da sem sam na polju. — Slovensko listje brez vsega šuma. Hvala Bogu! Bal sem se, da ne padejo s koli po meni, po krumirju. In mi je zaistino nerodno, da so izšle baš v tej dobi pri Nemcu in se strinjam popolnoma s stališčem naših dnevnikov. Radoveden sem, kdo spregovori v mesečnikih, in kaj.

O knjigi karikatur pa si bolje informiran od mene. Kar praviš o Cankarju, bo res tako. Sicer — dokler človek živi, ne veš, kam krene. Prašanje pa je, ali Cankar še živi. Bili so trenotki, ko je sedel ali šel poleg mene in sem imel vtis, da govorim z mrličem. Bilo me je groza. Sedaj je menda abstinent...

Z Aškercem je stvar tudi žalostna. Mislim sem že pred leti, da sem si njegov slučaj povoljno razložil, a vrag ti ga vedi, v kateri luknji treba iskati pravega vzroka. Ali se je v njem poosebil bankerot našega liberalizma, ali kaj? Če bi ne bilo v slovenski zgodovini le nekaj izjem, bi človek mislil, da čaka tudi nas taka onemoglost, kakor prokletstvo rodu, iz katerega si izšel. Premisli: Balade in Romance, Epske in lirske poezije — in nato Izmajlov in Zlatorog in Ropoša in Kralj Matjaž. Strahovi! V mladem, naivnem zanosu ti je kresal ideje, ne da bi hotel; prišel je v leta, ko hoče vsak resen umetnik obličiti ideje, ki ga obkrožajo, z zavestjo, in tu — ali je potegnila težka in omejena inteligenca fantazijo in instinkt v svoj ozki ris? Tako nekako bo menda. Za idejami se lovi — ujame banalnost. Pa tudi prispodoba z nojem menda deloma kaže resnico. Narod, domovina in vsa čustva, ki so zvezana s tem, našim starim niso problemi, ki jih treba obračati sem in tja, gledati od blizu in daleč, iz tujine in od doma, od znotraj in od zunaj, z mislijo, voljo in s čustvom, s skepso in prepričanjem, z upom in strahom — le poglej recimo Ilešiča: Naprej zastava Slave! in — mirna Bosna. Med aristokrati ne govori o veri, med rodoljubi ne o domovini. In pri Aškercu je — ker je značajna grča ta mož — ves svetovni nazor že završen; kar ne gre pod ta kalup, temu stran roko, ного, glavo. Misli, da gnete živo meso med prsti, pa drobi mrhovino. I. t. d.

A kakšna zavratna bolezen se je le skopala nadte? Imaš zdravnika in rabiš kako sredstvo? Glej, da se je skoro iznebiš in se vržeš zopet na delo! Jaz vidim sedaj, kaj je pravzaprav zdravje. Vidim, da sem bil prej trajno zastrupljen z nikotinom. Odtod ona vedna nezadovoljnost in nezmožnost za pravo, vztrajno delo. Drugi človek sem. Grem na izprehod — kakor da nisem še nikoli videl gozdov in jeseni in njene pisanosti; vsako jutro vstane z menoj lep svet, ki ga vsako jutro ustvari moje zdravje. »Človek je središče vseh nebških telés!« To vidim in vem sedaj bolj nego kedaj. V narāvo pèjtè, v narāvo!

Ino tako bi rekel, da ti je dovolj. Oprosti mi dolgoveznost, glej, da hitro ozdraviš in mi vrneš z zdravo roko šilo za ognjilo, pozdravi gospo Malči in *gdčno Majlo*

Tvoj

Oton

V Bregenzu, na sv. Miklavža dan 1908.

Ves čas že se sladkam z Miklavževimi darovi. In parkelj mi žuga s šibo. Je zelo dobro narejen: ni še tri dni, kar sem videl na kolodvoru takega Talijana. — Si bil 2. decembra na Ringu? Če ne, si sam kriv, da si še bolan — tam bi ti bili revmatizem izmasirali iz udov! Z eno besedo: Živio!

To še po obedu k psihologiji noja: z Manfr. sva imela vsak svojega parklja na mizi pri obedu. Moj je Talijan; a njegov? »Saj je podoben moji sestri v profilu!« — Ves vesel te iznajdbe jo zavriska kuharici nasproti. In efekt? »Aber wie können Herr Graf so was sagen! Nein, nein, nein.« — In ji ne gre v glavo, kako je mogoče kaj takega izreči. Jaz sem si hudiča dobro ogledal in ti lahko potrdim, da ima Manfred prav. Zlasti desni profil — sestra njegova. Adijo! — Pa zares!

Prijateljevo pismo, ki s tem Župančič nanj odgovarja, ni ohranjeno. *Sušnik* Viktor gl. konec tega prispevka. — *Kuder* prav Koder, gre za pisatelja Antona (1851—1918). Jurčičevega epigona; glavnega pripovednika celovškega Kresa: njegovo robato izražanje v krvavih zgodbah je 1883 osmešil Janez Mencinger v satiri *Čmokalvar in Ušperna*. — *Sven Hedin* (1865—1952), švedski raziskovalec Notranje Azije in Tibeta, njegovi dotlej izšli knjigi, ki jih je utegnil Župančič brati, sta bili *Durch Asiens Wüsten* (1899) in *Im Herzen von Asien* (1903). — *Nansen Friedjof*, norveški polarni raziskovalec in državnik (1861—1930) je dotlej objavil v nemščini *Auf Schneeschuhen nach Grönland* (1891) in *In Nacht und Eis* (1898). — *Amundsen* Roald norveški polarni raziskovalec (1872—1928) je 1907 objavil knjigo *Nordwestpassage*. — *Le Bon* Philippe (1769—1804), francoski kemik, izumitelj plinske razsvetljave. — *sikeri* prav sekiri. — *Z deklisko šolo* ljubljanskim dekliskim licejem. — *Čez plan* druga Župančičeva pesniška zbirka je izšla 1903 pri Schwentnerju. — *Slovensko listje* naše časopisje ni do tega dne prineslo nobene ocene o Samogovorih. — *po krumirju* stavkokazu, ker so Samogovori izšli pri Nemcu. Pesnik se je strinjal, da so Slovenci po septembrskih dogodkih pod geslom *Svoji k svojim* sklenili bojkotirati Nemce (glej spredaj). — *Aškerčeve Balade in romance* so izšle 1890, *Epske in lirske poezije* leta 1896, *Izmajlov* leta 1900, *Zlatorog* leta 1904, *Rópoša in Kruci* ter *Kralj Matjaž* pa v zbirki *Junaki* konec 1906 z letnico 1907. — Prof. dr. *Fran Ilešič* (1871—1942) je bil ideolog »novega ilirizma« med Slovenci. — *Človek je središče* ... nerodna naglasna znamenja nad črkami hočejo posneti nosljajoči govor katerega naših tedanji filistrskih kritikov ali šolnikov. — *Si bil 2. decembra na Ringu?* Hude demonstracije v bližini dunajske univerze in parlamenta, ker so nemški šovinistični visokošolci izsilili, da so dne 1. dec. 1908 odprto akademsko menzo že naslednji dan zaprli in tako v živo zadeli nenemške visokošolce. — *moji sestri* Manfred je imel sestro Ksaverino (Veri), roj. 1885 v Podgori. —

Dragi Ivane!

Najbrže mi še nisi oprostil moje zadnje epistole, in evo, že Te naganjam z drugo. A tudi ta mora biti pisana. Radi Cankarja. Danes sem dobil njegovo novo knjigo »Za Križem« — krivico sva mu delala oba. Vzem, čitaj in videl boš sam. Takole se mi je godilo: odprem, prvo, drugo, prečitam — ženira me to skrbno štiliziranje življenja; žal mi je, da kvari nakit tako preproste stvari in lepe. Isto pri »Mini-strantu«. In vendar — koliko globokega čustva, koliko žive resnice za vsemi temi nebodijih treba okraski! Koliko lepote za tem lepotičenjem. V resnici jezen sem bil na Cankarja in njegove kaprice. A potem: »Pan Pavliček«! Bože moj, to ni več štil; gorje, tako sugestivna slika siromaka, da te zazebe v srce. Vse gre naravnost in kakor mora iti. Ali »Kovač Damjan!« Bogme — velike stvari in velik človek, ki govori o njih. To niso več samo estetski izrodki bolnih možgan, tu vidiš celega moža, kako trpi s celo dušo. To knjigo bom še čital, in to je zame najboljše znamenje za pisatelja. Še enkrat: vzemi, čitaj, in videl boš sam. Cankar še ni izrekel svoje zadnje besede in tudi o njem je ne sme nihče še izreči. Cankar je živ, kakor le kateri nas, in nad živim človekom se akti ne sklepajo.

Pravzaprav — zelo smo malenkostni v svojih sodbah. Veruj mi, da je vplivala na naše oko tudi njegova osebna prikazen; Cankar v debati in še povrh v alkoholu. Poleg tega je vsaj name vplivala »Nina« tako, da mi ni bilo več dosti mar, kaj piše. Tudi drame njegove, vsaj po mojem, niso drame, in sem se mučil z njimi. A to je bil še Ottakring, kabinet, iz katerega ni videl niti krajev, katere je opisoval, niti oseb, katere je smešil. In zato sem mu z največjo vnemo nasvetoval, naj sprejme kandidaturo, ko je prišel k meni po svet. Tudi sem mu povedal vzrok, zakaj naj sprejme: to je prilika, da stopi v življenje in v domovino, dva stika, brez katerih mora poginiti že navadni človek, kaj šele pisatelj. In glej — Hlapec Jernej! V svojem kabinetu bi bil plel še nadalje mrtvaške rože in plesal svoj danse macabre, tako pa ti izkleše iz žive skale kolosa naše zemlje. Mrlič je odšel z Dunaja, rodna zemlja mu je dala življenje. »Pohujšanje« — razočaralo me je; zlasti še je izzval Cankar sam odpor proti njemu z zahtevo, da ga častimo kot nekaj bogvekakoli velikega; a bil je to samo še pojav atavizma — mož živi, veruj mi, in gre naprej. Jaz čakam samo še trenutka, da zavrže ves štil, vse cvetličenje in sentimentaljenje, ki se ukrade še tu pa tam — a vedno redkeje — v njegovo delo — evo ti potem mojstra, ki smo ga lahko veselili. Smo ga že sedaj lahko. A ko se otrese vsega artizma — in na potu je, in vem, da pojde naprej — potem imamo

velikega, resnega umetnika — človeka. Čitaj to knjigo, in videl boš sam, Le poglej, kako se je izvil iz čisto osebnega čustvovanja (ki se mi je pri njem zdelo vedno kvečjemu sentimentalnost) do socialnega čuta, o katerem prej še slišati ni hotel; kako gre njegova prej izključno literarna satira v življenje; kako dobiva socialni problem v njegovih spisih vedno globlji in zavednejši izraz. Ne moreš si misliti, kako sem vesel te knjige; čudeži se gode: grobovi se odpirajo, mrliči vstajajo!

Kaj bi ti še pisal? Pravzaprav sem ti hotel samo to povedati, nekaj postskriptum pripisati svojemu zadnjemu pismu; zato samo še malo drobnjavi. Danes mi piše Zbašnik, da je ponudil Tebi kritiko mojih pesmi, in da mu nisi še odgovoril. Jaz sem mu bil že prej pisal, da nimam glede kritika nikakih osebnih želja in to povem tudi Tebi. Rajši bi imel pametnega moža pametno besedo — pa Tebe najbrže ni volja niti Ti ne dopušča bolezen in drugo delo. Mož se mi opravičuje, da ni objavil knjigi cene! Premisli to tenko vest — nobene vile las ni tako tenak. In, ko mu zvišajo plačo pri dež. odboru, da odloži uredništvo, ker literatje preveč za denar delajo in vedno beračijo. Za tega voljo mora biti pri nas uredniški posel res muka. In ena moja pesem je zopet brez strehe: sam Tavčar je rekel, da bi bil list brez usmiljenja zaplenjen. Kadar bom izdajal prihodnjo zbirko in če mi bo pesem takrat še ugajala, bom naredil tako kakor s »Kvarnerom«.

Iz Ljubljane nimam prav nikakih poročil. Ti, ki si blizu visoke gospode: kaj bo z Bosno, kaj bo z našo univerzo? Kaj bo z nami — Jugoslovani mislim? V jugoslovanskem prašanju se mi zdi za nas politika klerikalcev edino realna. A kako se bomo pobotali s Hrvati? Oni stoje na stališču historijskega prava, mi — »Slovenec« je izvlekel tudi nekaj takega na dan; a jaz ne verujem v take dokumente (lep historik!); če bi res kje kaj zalegli, v božjem imenu! Mislim pa, da se mi lahko sklicujemo samo na naravno pravo — ali bomo Hrvate prepričali, da je naše stališče pravo, da je naša misel Jugoslovanstva širja od njihove? In — ali veruješ v odkritosrčnost naših politikov? Pa kaj politiki! Narod, narod! In meni se zdi, da imamo od septembra narod. In da imamo javno mnenje, ki si ga prej zaman iskal. Sploh, da smo se razmahnili in da smo lahko veseli, da živimo v teh časih. Klerikalizem? Več je dela in manj je fraz. Strup, ki je v njem — če je organizem naroda zdrav, in to je, tako mi vere moje, ga izvrže prej ali slej iz svoje krvi.

In tako: lep pozdrav Tebi in vsemu Tvojemu!

Tvoj

Oton

V Bregenzu, 9./XII. 1908.

Za križem Cankarjeva zbirka povesti in črtic s tem naslovom je izšla pred tem datumom z letnico 1909 pri Schwentnerju. — *Ministrant Jokec*, avtobiografska povest je bila priobčena prvič v Slovanu 1906 in kot 2. prispevek ponatisnjena v zbirki *Za križem*. — *Pan Pavliček* glavna oseba v črtici Pavličkova krona; objavljena v Domu in Svetu 1906 in nato na 3. mestu ponatisnjena v omenjeni zbirki. — *Kovač Damjan* je izšel prvič v Domu in Svetu 1908 in v ponatisu zaključil knjigo *Za križem*. — *Nina* je izšla poleti 1906 pri Schwentnerju. — *Ottakring*, 16. dunajski okraj, poseljen večinoma z delavstvom; Cankar je stanoval od 1899 do 1909 v Lindauergasse 26 pri Löfflerjevih. — *Hlapec Jernej in njegova pravica* je izšel oktobra 1907 pri istem založniku. — Farsa *Pohujšanje v dolini Šentflorjanski* je izšla v knjigi 1907 (z letnico 1908), krstno predstavo pa je doživela 21. dec. 1907. — *Zbašnik* dr. Fran urednik Ljubljanskega zvona 1903—1909; tu omenjeno pismo v Župančičevi zapuščini ni ohranjeno. — *Ena moja pesem je zopet brez strehe*: katera, ne vemo. — *s Kvarnerom* Župančičeva pesem z naslovom *Ob kvarneru* je izšla prvič v zbirki *Čez plan*; pesnik jo je očitno prej komu ponudil v objavo, pa mu ni uspelo, pač zaradi »blasfemične« vsebine. — *Kaj bo z Bosno, kaj bo z našo univerzo?* Avstrija je ob podpori Nemčije iz imperialističnih nagibov 1878 okupirano Bosno in Hercegovino dne 5. okt. 1908 anektirala. Boj za slovensko univerzo v Ljubljani je oživel konec 19. stol., se nato zaostрил po letu 1906 in moral utihniti ob izbruhu 1. svetovne vojne. Šele po razpadu Avstrije je prišlo 1919 do njene ustanovitve. — *Slovenec je izplekel* v članku *Z* zadnjega vseslovenskega shoda (Slovenec 27. nov. 1908).

(Konec prihodnjič)

IZ ČASOV NAŠE MODERNE

Po Župančičevih pismih Ivanu Prijatelju iz 1907—1910

Alfonz Gspan

(Nadaljevanje)

10

(12. decembra 1908). — Nedatirano pismo na dveh straneh, velikosti kakor št. 4, 8 in 9. — Kuverta ni ohranjena. — Datum je na hrbtni strani pripisala s svinčnikom Malči Prijateljeva: 12./10. 08. — NUK, Ms 1137, št. 9.

OMER ČITA AHMEDOVO KNJIGO.

Ahmed? Omer? — Nekaj tu zasluti
mladi Omer, kimne mi z glavo,
in s pestjo mu misel v čelo buti:
»Omer, zdaj si tudi ti heroj!

Da, heroj si, upesnitve vreden,
veleumu um oplojujoč;
včeraj še takorekoč ves beden,
danes znanec i palač i koč.

Buddha, Kristus, Mohamed, Pavliha,
Trubar, Ropoša in Zlatorog,
Stopistran, Perikles, in kar diha,
in kar riga — veličasten krog!

Kdo preštel bi vse te maharadže
na sloneh (nektare tudi peš) —
skoro da se tresejo mi hladže:
Omar, anti res v to družbo smeš?

Se spodobi, da v ta pestri čilim
vtkem i jaz se, malovredna nit?
Poreko mi, da tako se silim
v poezijo, kakor k ribam kit...

Toda kaj mi, kako sodbo skrpa
zlobnih žrecev enoglasni črt!
On, poet, iz mene večnost črpa,
in nad mano strt je smrti srd!

Zdaj vem jasno: živel bodem večno.
— on potegnil me je v čarni ris! —
Ko v nič padejo neoporečno
piramide in Akropolis!«

OPOMBA:

Bravcu, ki še zdaj po mraku blodi,
naj prižgem v temi presvetlo luč:
jaz sem po Žigonovi metodi
do skrivnosti totih našel ključ...

OMER AHMEDU.

Ahmed moj, ne pravi več nikomer.
kar izvedel je od tebe Omer:
da zalivaš svoj vrtič z vodo —
on zaliva s srčno ga krvjo!

To sta dve različni tekočini,
cene njih ne meri po množini;
kteri vrt pa sad bolj sočen daje —
kdor ga jé, naj to razsodi raje!

Vračam Ti knjigo z zahvalo in s prilogo; edino to idejo sem našel
v nji.

Primeri, kar sem pisal o Aškercu v »Zvonu« in njegovo pesem;
premisli, da izda on vsako leto najmanj po eno knjigo, jaz vsako četrto;
in Žigonova metoda, tudi se strinja: Kajtimar = Kastelic — Ahmed =
Anton Aškerc, Omar = Oton Ž. Če ne paše na Prešerna, na Aškerca
paše brez dvojbe.

Stvar pošljem takoj Zbašniku, da bo zopet malo cepetal in ne bo
vedel, kaj bi in kako bi!

Živio! In piši kaj, če hočeš! Ali še nisi zdrav?

Na našo razglednico št. 7 je Prijatelj odgovoril Župančiču z dopisnico
naslednje:

Dragi!

Na Dunaju 10/XII 08.

Obenem Ti pošiljam Aškerca. Tvoje dolgo pismo me je jako zanimalo,
zlasti mi je dobro delo Tvoje bodro razpoloženje. Odgovorim Ti kmalu obšir-
neje, ko bom — upam — v enakem dušnem ravnotežju. Zbašnik me moleduje

za kritiko »Samogovorov«. V resnici bi rad govoril javno o Tebi, ko bi imel več časa in zlasti zdravja. A v tej nestrpnosti si ne upam tako, kakor bi rad. Tudi se pri »Zvonu« nekako kujam, zakaj, Ti razložim v pismu. Bodi zdrav!

Tvoj Prijatelj

Omer čita Ahmedovo knjigo in dolnji epigram sta Župančičev odgovor na naslednjo Aškerčevo polemično pesem zoper našega pesnika, objavljeno v zbirki Akropolis in piramide (49—50):

DVA VODNJAKA

Zalosten je mladi fellah Omer,
vse premalo vrt rodi njegov!
Tu pa tam po kaka bleda bilka —
ali sočnih ni pa ni plodov!

Saj pobrska včasih kdaj po gredah
in zaliva si jih siromak,
kolikor pač more dati vode
sveže plitvi, skopi moj vodnjak.

Zalosten je mladi fellah Omer
in zavist ga tare in mori,
če pogleda, kakšno zdravo sadje
vrt sosedov, Ahmedov, rodi.

Vidi Ahmed, da mu sosed hira,
da zavist ga gloda, tare srd.
pa s sočutjem stopi tisto jutro
k Omerju na mali, pusti vrt.

Ves potrj je ležal suhi Omer
v palme senci z motnimi očmi.
Sede k njemu stari sosed Ahmed,
stisne roko mu in govori:

»Kaj ježiš se name, ljubi Omer,
če tvoj vrt je suh, neplodovit?
Mari kriv sem jaz nesreče tvoje?
Vzrok nevspeha ti drugje je skrit!

»Sosed, veš, vodnjak je tvoj preplitev,
pa premalo daje ti vodé!
Vrčev par zajameš — pa je prazen
in do dna izčrpan že, sevé!

»Moj vodnjak pa ti je sila globok,
rekel skoro bi, da je brez dna!
Črpam vrelec, dan na dan ga črpam —
ne izčrpam ga! Tako je, da!

»Glej, zato moj vrt rodi obilo
sadjaja vsako leto... Tvoj vodnjak
je preplitev, to je jasno, sosed!
In zato si, Omer, siromak!«

To posebno v izraznem pogledu čudovito persiflažo je avtor ponudil Ljubljanskemu Zvonu. Ker se je pa urednik ni upal natisniti, jo je priobčil v 1. številki 1909 Naših zapiskov in se podpisal Omer Župančič. Objava se od rokopisa razločuje v naslednjih vrsticah:

- 1: Ahmed? Omer? — Zajca tu zasluti
3: in že s čelom ob resnico buti:
4: »Omer, bogme: tudi ti heroj!
14: na slonéh (in kaj jih je še peš!)?
15: Skorajda se tresejo mi hladže:
18: vtkem i jaz se, krotovična nit?
20: v poezijo — hm — kot — k ribam kit...
26: on potegnil me v nesmrtni ris! —
27: Ko zgrme v nič neoporečno
29: PRIPOMBA:

Ob rob 20. vrstice je Župančič pripisal z grškimi pismenkami tole: »(v originalu .kakor srajca v rit'. A radi spodobnosti in tvoje žené...)« — Epigram *Omer Ahmedu* je tu prvič objavljen. — *Kar sem pisal o Aškercu v »Zvonu«* mesto se nanaša na naslednje Župančičeve besede v kritiki Plešičeve antologije *Cviete slovenskog pjesništva* (LZ 1907, 505): »Aškerc ni samo obtičal za svojo dobo, prišel je po zmoti svojega racionalističnega intelekta do tega, da smatra njegovo notranje oko v čudni optični prevari resničnost za resnico — in s tem je postalo njegovo naziranje krivo ter površno. Skepsi ni več prostora v njegovi filozofiji; zanj ni problemov, on oznanja dogmo. Osebo je to njegova sila, subjektivno je prišel do stalnosti — objektivno pa je to okorelost in vkljub navidezni plodovitosti je njegova poezija sterilna...« —

Žigonova metoda v razpravi Lelj — moj kermar išče Žigon razlago Prešernovega Krsta v ujemanju začetnic nekaterih lastnih imen Črtomir = Čop, Kajtimar = Kastelic. — *Stvar pošljem tako Zbašniku* kako se je dr. Zbašnik izgovoril, da pesmi ni objavil, ne vemo, ker se njegovo pismo ni ohranilo.

11

(18. februarja 1909.) — Pismo na 8 straneh (12 × 23,5 cm). — Kuverta ni ohranjena. — NUK, Ms 1137, št. 10.

Pred tem pismom piše 11. jan. t. l. Župančič Prijateljivi soprogi razglednico s temle besedilom:

Lepo in prelepo pozdravljenje! Vam, gospa, namreč. Ivanu pa vseh devetindevetdesetero mrzlic pod kožo! Tako, zdaj pa imaš! Naloge aprobeirane, junija se vidimo. Do vidova!

Udani
Oton Župančič

Dragi Ivane!

V Bregenzu 18. II. 1909

Saj to so lepe novice! Da bi le res kaj bilo. Kajti na skrivnem me je že skrbelo, kaj bo s posvetnimi zakladi: kakor proso med prsti, tako minejo. Na vse strani gre. Sedaj ženim še povrhu brata, ki je že poskrbel, da sem stric i. t. d.

Kaj bom jezen! Saj vem, kako je s pisanjem pisem: Kdor je v puščavi, ta jih piše, da bi jih dal lahko vsak mesec vezati cele bukve, kdor pa se suče v vrvežu dunajskem, ima drugega opravka. Jaz vem, da se bom poslej izoliral, kamorkoli pridem. To se pravi: iznebil se tiranije družbe. Dal sem ji par let telesa in duše, in dovolj je.

Matjašič mi je poslal »Dom in Sv.« in Zvonovo kritiko. Mrhar je tam nehal, kjer bi moral začeti — pri idejah. Zbašnik je menda naročil panegirik, ker je mislil, da si ga jaz želim. Vsebino bi tehtali možovi, vsebino, kajti bolj nego kedaj bodo stale v bližnji bodočnosti ideje idejam nasproti. Klerikalci to čutijo, zato molčijo rajši in me hočejo tako zagradičiti; jaz vsaj sem prepričan, da je v vsi Lenartovi neumnosti vendarle metoda. Doslej sem na napade molčal in hodil svojo pot naprej; moja prihodnja knjiga pa mislim da bo polemičen intermezzo. Hvala Bogu visokome, »Zapiski« so baš pravi čas oživel, drugače nebi imel torišča, da se razigram.

Cankar me je z »Novim življenjem« strašno razočaral. Tisti konec — »Martinus-bojevniki!« je repek, kakor jih obešajo o pustu ljudje drug drugemu na suknjo, ne da bi repač slutil kaj nosi. Z razumom je Cankar prišel do tega, da je v ustroju življenja in umetnosti energija glavni faktor, ki ga je doslej preziral. A tega ubogega svojega kiparja je naslikal za tako šemo in šlapo, da živ krst menda ne more verjeti, da bo iz take mrhovine še kaj živega. Interesantno je samo, kako riše svojo ljubljansko družbo, a menda tudi bolj za znance in literate, nego za druge ljudi. Kaj je s »konkurzom?« Pisal mi je, da bo »oplakoval žalostni konec slovenske umetnosti, upodablajoče in govorene«. Kakšen konec — saj smo šele pričeli. Delo je pred nami, hvala Bogu, ne za nami.

Meni sicer dobro. Študiram za junij, sankam se po bregu in pišem epigrame. Kaj Ti? — Pa še to, skoraj bi bil zabil: s Kodrom možujeva. Cesar sem se najbolj bal, to se je zgodilo: možakar piše še vedno, in sicer — pesmi. Tu leži pred menoj idila v verzih: »Gaudeamus igitur!« — Čisto fest možakar je, pa mu žilca ne da, da mora delati v potu obraza verze. Tako ima vsak človek na svetu kak trn v možganih, ki mu moti pravilno funkcioniranje tega zlahtnega organa. Vedel je, kdo sem in kaj sem in se me je zelo razveselil. Stvari mojih pa ne

pozna; naročen je samo na »Narod«. Prašal me je, ali mu nebi mogel dati svojih knjig, pa sem mu posodil »Čez plan« in »Samogovore«. (Ki so namenjeni na Finsko, pa še sedaj leže na moji polici.) Prišel sem potem »na kritiko«. »Ossijan je le vplival zelo na vas.« — »Tako? Ne poznam pa niti vrstice od njega.« — — — — — »Tak katerega pesnika ste pa hoteli posnemati?« »Učil sem se od vseh mogočih, posnemati pa nisem hotel nobenega.« — »Ja, vi ste ženijalen, fantazijo imate, ja —« (primerno kriljenje z rokami) »ampak: jaz vas že razumem, ampak narod vas ne bo razumel. Ko bi se lotili konkretnih stvari, balade recimo...«, l. t. d. In, da bi mi pokazal eksemplj, je že bil pri omari. »Poglejte, tole knjižico moja žena sovraži.« To so bile mesarske bukvice ali vsaj njim podobne, kakor jih imajo kuharice. »Vidite, kadar ne morem spati, pa pišem.« In mož mnogo ne spi, kajti bukvice so zelo polne in zraven je imel povezanih s špago še kakih šest do sedem. Pa mi here vzglede:

— o — o — o — o —
 — o — o — o —
 — o — o — o — o —
 — o — o — o —

»Kako pravite? Lepa ideja, ne? In rime — da, pogledjte, vi mnogo stvari ne rimate, kakor sem zapazil, pa bi bilo dosti lepše, če bi bilo v rimah.« Ker je bil on odkrit, sem bil pa še jaz, seveda mi srce ni dalo, da bi mu rekel, to vse skupaj ni nič, ampak takole sem se izmuznil in bom jadral dalje med Scilo resnice in Karibdo uljudnosti: »Gledjte, gospod ravnatelj, to je tako: vi bolj s pošto, po starem, jaz bolj z vlakom.« Ta konštatacija je starcu ugajala in tako sva si na jasnem, jaz bolj on manj. Letos misli iti v pokoj v domovino, nastaniti se v Ljubljani in »porabiti čas za bolj idealno delo«, to je, izdati hoče svoje pesmi. »Gaudeamus« — »držal sem se bolj Trompeterja von Säkingen« — pisati prozo: — skratka, lep program, skleniti življenje plodonosno v časti in spoštovanju med ljubimi rojaki. Mož bo strašno razočaran, kar sem mu tudi povedal. Pa ni čisto prepričan. »Ampak to, naše (to je menda: Prešernove pesmi, Gregorčičeve in Kodrove) to bo ostalo, ker je za narod.« Seveda sem ga malo zmešal, ko sem ga opozoril, da kmet njegovih namigavanj na Cicerona in Demostena in njegovih latinskih citatov ne bo razumel; nato je definiral »narod« za omikane kroge. Veselo sem se zasmel, ko sem ga tako ujel. Kaj hočeš. Sploh pa ga imam rad in se dobro počutim v njegovi družbi. To mu je jasno, da smo si malo žlahte, kar se tiče umetnosti in pojmovanja življenja.

in zato se človek z njim lažje kaj pogovori nego na priliko z ljubljanskimi starci.

Tako vidiš. Bog mi daj zdravja in dobre volje še zanaprej, kajti to je jedro življenja in vse umetnosti. Isto želim Tebi in g. Malči in gdčni Majli in sem

Tvoj

Oton

Piši mi kedaj kaj, če pa ne, pa tudi prav. Odkraja sem bil nestrpen, sedaj sem se že udal v to usodo. Pozdravi mi tudi Rajka in prašaj ga, zakaj se tako modro drži. Sušnik mi ne piše nič — ne vem ali zopet kake babje intrige ali kaj. Vsak možakar bi moral vedeti, da se ženske pravzaprav na moške landkarte ne zastopijo. Amen!

Pismo je deloma odgovor na Prijateljevo pismo, ki danes ni v razvidu. — Matjašič Rudolf, takrat slušatelj matematike na Dunaju, pozneje strokovnjak v zavarovalni stroki. — »*Dom in Sv.*« in *Zoonovo kritiko* v Domu in Svetu (1907, 72) je publicist dr. Leopold Lenard (1876—1962) objavil ostro in omalovažujočo kritiko Samogovorov, v Ljubljanskem Zvonu (1909, 116—7) pa prof. dr. Ivan Merhar (1874—1915) zelo pohvalno. — *Zapiski* mesečnik Naši zapiski je s podnaslovom Socialna revija izhajal od 1902 do 1907, nato z enoletno prekinitvijo od 1909 do 1914; v letih 1909—1913 jih je urejal odvetniški praktikant dr. Anton Dermota (1876—1914). Župančič je začel pri njih sodelovati 1906. — *Novo življenje*, »roman« iz doživetja Ljubljane 1908, je izšel konec 1908 kot 15. zvezek Knezove knjižnice pri Slovenski Matici. Zelo negativno sta ga ocenila Lenard (DS 1909, 90) in Fr. Govekar (Slovan 1909, 63). — s »*konkurzom*« spremnim Cankarjevim besedilom k Smrekarjevemu albumu karikatur — *pišem epigrame* v Naših zapiskih 1909 je Župančič objavil 32 epigramov pod psevdonimom *Juri Jager*. — *Ossian* pod tem imenom znani ciklus lirske-epskih pesnitev Škota Jamesa Macphersona (1736—1796): delo je izhajalo med 1760 in 1773 in je podvržek: posnetek keltskih pesnitev iz 5. stoletja n. e. — *Trompeter von Säkkingen* lirski epos nemškega pesnika J. V. Scheffela (1826—1886) je izšel prvič 1854. — *Sušnik mi ne piše nič* Viktor Sušnik se je oglasil Župančiču spet šele 21. oktobra 1909; toži mu, tako duhomoren posel opravlja kot sodni pripravnik in blagruje pesnika za udobno življenje v Bregenzu.

(Konec prihodnjic)